

Název dizertační práce:
Spravedlnost v hodnocení výsledků vzdělávání žáků v kontextu kurikulární reformy

Autorka: Mgr. Kateřina Švestková

Stručná charakteristika disertační práce

Rozsah: celkem 168 stran, a to včetně cca 22 stran příloh

Použité zdroje: celkem 205 titulů

a) Zhodnocení významu disertace pro příslušný obor

Úvodem posouzení disertační práce lze souhlasit s názorem autorky (str. 6), že „*hodnocení žáků učitelem je v současné pedagogické teorii i praxi diskutovanou otázkou*“. V teoretické části (str. 9 – 70) prezentuje autorka zpracování tématu v odborné literatuře, zaujímá vlastní stanovisko apod. Současně je pro objektivitu nutné sdělit, že je zde prezentována snaha přistupovat k pochopení celé problematiky co nejkomplexněji, o čemž svědčí poměrně obsáhlý výčet použité literatury. V každém případě představuje práce významný podnět k diskusi o jedné ze stránek spravedlivého hodnocení v pedagogické praxi, a to z pohledu učitelů. Ke kladným stránkám práce patří především její propojenost na pedagogiku. Na druhou stranu nelze opomíjet i výchovnou složku vzdělávání, která úzce souvisí s otázkou spravedlnosti. Přestože se jedná o pojem uvedený v samotném názvu práce, nepatří v textu zrovna k nejběžnějším.

b) Vyjádření k postupu řešení problému, použitým metodám a splnění stanoveného cíle

Autorka práce nahlíží na celou problematiku a její řešení velice komplexně (v intencích možných dostupných zdrojů), prokazuje schopnost komparovat, navíc se opírá o základní kurikulární dokumenty.

Ve výzkumné části práce se snaží autorka uplatnit kvalitativní i kvantitativní nástroje k sběru poznatků. Na druhou stranu, představuje samotné zpracování pro nezasvěceného čtenáře poněkud nepřehlednou směsici výsledků, názorů a stanovisek.

Přestože je v práci zařazena kapitola s názvem *Závěr* (str. 142 – 143), jsou jednotlivá shrnutí prezentována v závěru dílčích kapitol. Doporučuji při obhajobě odpovědět na základní otázku: *Jaká je spravedlnost při hodnocení ze strany učitelů?*

Na druhé straně se také autorka ve výzkumné části zaměřuje na celou řadu dílčích problémů, které jednoznačně nesledují cíl (str. 7) „*popsat, jak je spravedlnost v hodnocení výsledků vzdělávání žáků vnímána z pohledu učitelů*“. Oponent není přesvědčen o smyslu posuzování webových stránek jednotlivých škol.

c) Stanovisko k výsledkům disertační práce a k původnímu konkrétnímu přínosu předkladatele disertační práce

K nejvýznamnějším částem disertační práce patří především výzkumná část. Autorka si klade základní výzkumnou otázku „*Jak je spravedlnost v hodnocení výsledků vzdělávání žáků vnímána z pohledu učitelů?*“. Dochází k prezentaci výzkumného designu (str. 71 a dále). Výzkumná část zahrnuje vedle kvalitativních i kvantitativní nástroje. Tato část disertační práce bývá zpravidla u studentů PdF UP Olomouc na vysoké úrovni a není tomu ani jinak v tomto případě. Přesto je možné položit autorce několik souvisejících otázek k diskusi:

- Nebylo by vhodnější zaměřit pozornost pouze na učitele odpovídajícího stupně školy? (existují zřejmě rozdíly ve spravedlivém posuzování výsledků žáků)
- Je možné porovnávat odpovědi učitelů středních škol (střední odborné školy, gymnázia) a učitelů základních škol (str. 81)?
- Existuje odlišné pojetí spravedlnosti při hodnocení výsledků vzdělávání žáků ze strany učitelů mužů a učitelek žen?

Přestože autorka za každou podstatnou částí uvádí subkapitolu, která se zabývá shrnutím, nezískal oponent jednoznačnou odpověď na otázku: „*Jaká je spravedlnost v hodnocení výsledků?*“ Při obhajobě disertační práce doporučuji podrobněji objasnit, do jaké míry souvisí prezentace klasifikačních řádů s objektivitou a spravedlností při hodnocení (viz název).

Co však oponent nejvíce postrádá je „razantní“ a konkrétní odpověď na otázku: „*Jaká je spravedlnost v hodnocení výsledků vzdělávání žáků ze strany učitelů v současné době?*“. V intencích dané otázky oponent postrádá závěr celé disertační práce.

d) Další vyjádření, zejména vyjádření k uspořádání, přehlednosti, formální úpravě a jazykové úrovni disertační práce

V textu se objevuje celá řada tzv. proklamativních vyjádření, které poněkud snižují jinak celkově pozitivní pohled na celou disertační práci. Jedna z možných „mikroskopických“ připomínek se týká nejednosti při prezentaci zkratky RVP, ŠVP v podobě zkratk, na jiném místě popisně. Např. tabulka č. 6 na str. 113 nevykazuje 100 %.

Celkově lze konstatovat, že se autorka (např. při snaze postihnout celou řadu možných pohledů apod.) nesoustředila zcela na hledání konkrétní odpovědi, a to ve vztahu k celkovému pojetí práce (viz název).

e) Vyjádření, zda předloženou disertační práci doporučit k obhajobě

Celkově lze konstatovat, že předložená disertační práce předkládá široké pedagogické veřejnosti celou řadu zajímavých podnětů. V předchozí části posudku je uvedeno i několik otázek, na které je možné a v mnoha případech i nutné, při obhajobě reagovat.

Oponent navrhuje komisi, a to na základě hodnocení předložené práce, aby byl po úspěšné obhajobě Mgr. Kateřině Švestkové udělen titul PhD.

V Opavě dne 15. 6. 2012

Doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc.

Oponentský posudek disertační práce

Název práce: **Spravedlnost v hodnocení výsledků vzdělávání žáků v kontextu
kutikulární reformy**

Autor práce: **Mgr. Kateřina Švestková**

Oponent: Doc. PhDr. Josef Konečný, CSc.

1. Již samotná formulace „spravedlnost v hodnocení“ v názvu práce Mgr. Kateřiny Švestkové je označením něčeho, co bude v lidské praxi i její teoretické reflexi, stále aktuální, stále vyvolávající otazníky, stále podnětem k hledání adekvátní odpovědi. Další část názvu práce jen významnost a důležitost takto zaměřené práce podtrhuje. Otázka spravedlnosti ve školství je klíčová, zde je sice specifikována na roli učitele v procesu hodnocení výsledků vzdělávacího procesu u žáků. Autorka rozumně vynechala problematiku spravedlnosti, která by se vztahovala k pocitům žáků při sdělování hodnocení jejich vzdělávacích výsledků. To by přesahovalo možnosti jedné disertační práce. Přesto však je v této rovině nejčastěji užíván ve školních podmínkách. Reflexe spravedlnosti hodnocení žáka učitelem samotným se zdá být spíše z uvedené roviny odvozena, transferována, není primární ale spíše sekundární fenomén. Učitel primárně spíše uvažuje o tom jak, podle čeho, zda je to správné, přiměřené, oprávněné. Otázka spravedlnosti hodnocení je většinou aktualizována u učitele až při jejím zpochybnění. V jiné podobě však problém spravedlnosti hodnocení vzdělávacích výsledků, podobně jako v trestně právní praxi, je otázkou zahrnutí dalších hodnotících hledisek vedle základního algoritmu hodnocení učebního výkonu. Z výše uvedeného není pochyb, že práce Mgr. K. Švestkové je vysoce aktuální, dlouho ještě bude, navíc způsob zpracování zvolených problémů je nadstandardně kvalitní. Takto zaměřené a takto kvalitně zpracované práce v pedagogice chybí, je dobře že autorka nechala práci vzniknout.
2. Již výše uvedené pozitivní hodnocení práce signalizuje, že jen obtížně by bylo možno zaznamenat na způsobu zpracování zvolených problémů i takto dosažených výsledků nějaké závažné pochybení či významnější nedostatky. Úroveň zpracování obrovského počtu pramenů a literatury- seznam literatury obsahuje 205 titulů, z toho 23 % zahraničních- dokladuje jednak náročnost zvoleného postupu, ale zejména, jak ukazují dosažené výsledky, velmi dobrou schopnost autorky se s těmito nároky úspěšně vyrovnat. Teoretická část vyžadovala, díky zaměření obsahu, i značné exkurze za hranice pedagogiky do dalších disciplín, zejména filozofie. To autorka rovněž zvládla se ctí. Oponent si snad jen může postesknout, díky svému profesnímu zaměření, že problematika hodnocení je široce a obecně zpracovávána v psychologii, včetně otázek

spravedlnosti, prameny z této oblasti zde však téměř chybí. Je třeba velmi ocenit, že častá slabina disertačních prací-tedy nerovnováha mezi kvalitou zpracování teoretické a výzkumné části, se zde neobjevuje. Naopak, výzkumná část ještě více zvýraznila obraz kvalitního přístupu k řešené problematice. Objevují se zde odkazy k metodologické literatuře (včetně zahraniční), jsou zjevně analyzovány a kriticky hodnoceny možné metodologické postupy, což je v disertačních pracích rovněž spíše výjimečně. Volba smíšeného výzkumného designu rovněž dokladuje náročnost, ale i snahu o komplexnost a adekvátnost přístupu. Jen malou šanci ke kritičtější poznámce mi autorka dala ve formulaci hlavní výzkumné otázky. Spojení psychologického termínu „vnímání“ s předmětem tohoto vnímání-tedy „spravedlnosti“ je přece jen dosti neurčité a impresionistické vyjádření, pro řadu odborníků nemusí být jasné, co se tím konkrétně míní, i když tomu rámcově rozumí. Hlavní výzkumná otázka by si zasloužila jasné, jednoznačné a konkrétní vyjádření. Zvolené metody sběru i zpracování dát obecně odpovídají charakteru zvolených poznávacích problémů. Při podrobnějším posouzení však oponentovi zůstává poněkud nejasné, proč byly hypotézy formulovány jen ve vztahu k vybraným jednotlivým položkám dotazníku, když byly dané otázky uspořádány do určitých (3) tematických okruhů, které komplexněji odrážely sledované problémy Hypotéza vázaná jen na 1 položku dotazníku, je jen hypotézou o odpovědi na položku, ale zpravidla nemůže být odpovědí na výzkumnou otázku, která vyjadřuje určitý problém teorie. K hypotézám ještě jednu poznámku spíše metodologicko-lingvistického charakteru. Ve formulacích hypotéz je již málo obvyklé, spíše nedoporučované, užívat spojení „statisticky významný“ např. rozdíl, neboť daná hypotéza je formulací směrem k základnímu souboru (je ověřována platnost či neplatnost ve vztahu k němu) a termín „statisticky významný“ je prostředek užitý pro výběrový soubor. Navíc statisticky významné nemohou být rozdíly v „názorech“ či „souhlastech, ale jen rozdíly ve statisticky vyjádřených pojmech, např. v četnosti určitých názorů. Proto by nulové i alternativní hypotézy měly být vyjádřeny ve statistických pojmech neboť jsou jen prostředkem statistického zpracování. Mimo statistickou indukci postrádají smysl a účel. Pak by ale musely být předtím formulovány tzv. věcné hypotézy. Uvedené poznámky nic nemění na kvalitě zpracování, jde jen o formulační upřesnění. Stanovené výzkumné cíle byly v plném rozsahu dosaženy.

3. Konkrétním přínosem práce je rozsah a způsob zpracování teoretické základny ve vztahu k problematice hodnocení výsledků vzdělávání žáků z pozice učitelů, dále projekt výzkumného zpracování, zejména volba smíšeného výzkumného designu i jeho konkrétní provedení a nakonec vlastní výsledky výzkumu, které významně doplňují a rozšiřují naše poznání pro oblast teorie i praxe.
4. Po formální stránce nemám k práci žádné připomínky, práce má logické uspořádání, text je psán kultivovaným a odborně adekvátním způsobem. Možná by snad jen prospělo k větší přehlednosti, kdyby byly hypotézy prezentovány samostatně mimo jejich verifikaci, blíže prezentaci cílů a výzkumných otázek.

5. K obhajobě navrhuji k zodpovězení následující otázky.

-Jaké okolnosti či situace přivádí učitele k uvažování o spravedlnosti jeho hodnocení vzdělávacích výsledků žáků? Je možno připustit, případně odhadnout jejich počet, že existují učitelé, kteří si podobné otázky nekladou či ještě nepoložili?

-Podle jakých kritérií byly vybírány položky dotazníku, jejichž odpovědi pak sloužily k verifikaci odpovídajících hypotéz?

Závěr

Disertační práci Mgr. Kateřiny Švestkové pokládám za nadstandardně zpracovanou práci, jak vzhledem k náročnosti tématu, tak kvalitě teoretické a výzkumné části. Jde o práci přínosnou pro pedagogickou teorii i praxi. Na základě posouzení a zhodnocení dané práce doporučuji její přijetí k obhajobě.

V Hodoníně 23.6.2012

doc. PhDr. Josef Konečný, CSc.